केवलिभुक्ति
१

॥श्रीसरस्वत्यैनमः॥ बुबुद्धायमीज्ञानंनहिदुःखयितुंक्षमाः॥अनंतसुखसंज्ञावान्नमस्तेश्रीनेमयेनमः॥१॥यदंघ्रिजम
धुव्रतोनुविनरेंद्रकीर्त्तिर्गुरोः॥सुवाग्विपद्मलक्षुध्यत्करंजगन्नाथवाक्॥सिनांवरपराजयाक्रयमिदंहिवेक्षीय
नेजिनागमविज्ञालक्ष्मीविबुधलालजीकाकृया॥२॥यंचसद्ग्रंथयुक्तंसांग्रथिकैर्यत्तद्युक्तिवलनलब्धसर्वपक्षाव
ष्टंभीरोवादीजगन्नाथः॥३॥इहहितेमितरेंद्रस्तोत्रेस्तोत्रेयेकथवनवनमुक्तिर्न्नेष्टः॥तोद्यद्यदसनमपिन
यांगेवीतरागत्वनश्च॥तिनिरुद्यमहे नूनद्यसिद्धाद्यसिद्धैविज्ञादविज्ञादृष्टीनांहृदिस्थः॥सुयुक्तेतियद्यमाक
र्ण्यलालजीनामवर्णिनिरवादिद्यस्यास्यदृष्टिकरणसिद्धांचसद्ग्रंथमतंसांग्रथिककल्पितंखंडनीयंतनत
न्निमित्तमासाद्यसिनांवरपराजयंनामप्रकरणंकरुतेतत्रतावत्केवलिनिकवलाहारत्वस्त्रीनविरोधमभिधत्ते
तथाहिअर्हत्सप्रकृष्टोदयोकिंविकरोतिनंतसुखोदयान्यथानुपपत्तेरित्यनुमानेनासिद्धविरुद्धानैकांतिकाकिं
विकरैरहितेनभवत्सेवसाध्यसिद्धिःनथाहिनतावदसिद्धोहेतुरसन्नासिश्रयानावान्यत्रेणापितत्रानंत
सुखोदयस्यांगीकरणात्साध्यविपरीतव्यासत्वान्नावाविरुद्धोपिनास्तिनत्यनंतसुखोदयःकेवलिनिविरुद्धः
परेणापितत्रनस्यांगीकारान्नाप्यनैकांतिकःहरिहरादावर्त्तमानत्वेनव्यभिचारात्नावान्नेनापितथैवांगी॥

१

करणान्नाप्यकिंविकरः॥ननुकिमुच्यतेऽसद्वेद्योदयोकिंविकरइतियावतानऽदयेनकेवलिनिकवलाहारव
स्त्वंयुक्तमेवाविरोधात्नथाचप्रमेयरत्नाकरावतारिकायांनवकवलाहीरवस्त्वेननस्यासर्वज्ञत्वंकवलाहारस
र्वज्ञत्वयोरविरोधादितिसूत्रेनथावानुमानेसर्वज्ञःकवलाहारवान्कवलाहारसर्वज्ञत्वयोरविरोधादितिवे
त्वदमनूद्यहेतोःसाध्यांतःपातिवेनसाध्यसमत्वात्पक्षैकदेशयातिज्ञार्थैकदेशासिद्धत्वाच्चाअन्यथाग्नेऽनित्यः
शब्दानित्यःशब्दानित्यत्वयोरविरोधात्नशब्दोनित्यःनित्यत्वादित्यादेरपिसदनुमानप्रसंगात्नथाचसतिनकिंवि
दनुमानानासंनापिहेत्वाभासंतनश्रायमनुमानविचारणायांनाधिकारीतत्त्वपरिज्ञानात्अन्यत्वसर्वज्ञत्वेयेन
नविरुध्यतेनस्यांगीकारोत्येवकेवलिनइतिमन्यसेनर्हिऽव्याकरणवसनांगनाद्यंगीकारादपिनायंपराजुख
स्तेनापिसर्वज्ञत्वेनसहाविरोधात्नहिपरिग्रहांगीकारादज्ञानंहीयमानंकस्यविदृष्टंननुमोहोदयाभावान्नव
न्याद्यंगीकारस्तस्यनज्ञानेनावात्कवलाहारस्यचसद्वेद्योदयसज्ञावाद्ग्रहणकर्म्मशक्तीनांघातिनियतत्वाद
न्यथाकर्म्मसंकरप्रसंगात्कर्म्मैकत्वपरिकल्पनप्रसंगाच्चेतिचेत्नामोहोदयादेवग्रहणधारणादिकंप्राप्तमा
नात्यथामोहोदयाभावान्नऽव्यादिकंगृह्णीयात्तथातदभावात्कवलाभुंजीत्वाकथंवक्त्रविवरेनिक्षिपेन्न

थावी क्रोधो मानो माया लोभो हेरदि पुच्छाहारं को हमाणगमिच्छंति वेदेमेकुणमणा लोहम्मि परिग्गहे सण्णा
१ मायाकषाये लोभकषाये वाहारसंज्ञोत्पन्नेत्याहाराकांक्षायाश्चरतिकर्मोदयपूर्वकत्वसंज्ञावान् रतिक
र्म्मोमायाकषायोऽप्यरागहेतुकषायांतःप्रविष्टत्वान् क्रोधकषाये मानकषाये वभयसंज्ञोत्पन्नेत्यभय हेतु
षु द्वेषहेतुत्वेन द्वेषरूपक्रोधमानयोः कार्यकारणशक्त्यासन्निधानवान् वेदमार्गणायां मैथुनसंज्ञोत्पन्नेत्याका
मो ट्टेकवशीकृतमिथुनकर्त्तव्यसन्निधानाभिलाषसंभोगरूपंतद्वेदोदयजनितपुरुषाद्यभिलाषकार्यमितिकार्यका
रणभावपरम्परासन्निधानसद्भावात् लोभकषाये परिग्रहसंज्ञोत्पन्नेत्यत्रापि मूर्छासद्भावस्यपरिग्रहाभिला
षस्यसंभवादत्रकार्यकारणभावपरम्परासन्निधानमेवेति निजानीहि नमु मोहोदयाभावादेवेति किमंतरायकर्म्मणः
समूलकाषंकषणाक्षुधाद्यभावेमुखेनिक्षिपतीतिवेन्नैवं क्षुधाद्यंगीकारेपिसमानत्वात् ननुनास्तिक्षुधाद्यंगीकार
स्यतेनवतदीक्षाभंगप्रसंगात् कवलाहारग्रहणेननुवतदीक्षाभंगस्तेनदेहधारणार्थंयतिधर्म्मोद्वाहिति
वेन्नाकवलाहारसर्वज्ञतयोरविरोधादितिवांगीकारात् अन्यथायतित्वेसर्वज्ञत्वंकवलाहारत्वाविरोधा
दितिसविशेषणहेत्वादानंकर्त्तव्यं कृतमेवेतिवेन्न कृतप्रतिज्ञाभंगप्रसंगात् ननुयथाकृतश्चिद्दृष्टानां

MEMORIAL

वरणवनीयत्वाऽक्षेहीनत्वान्नदोषइतिवेदागंतर्हिरत्नाकरावतारिकायाश्चप्रामाण्यंविश्वासनिबंधनशून्य
त्वात् ननुयतित्वेऽतिसविशेषणस्यहेतोरभ्याहार्यत्वादोषइतिवेत्ननवतांयतित्वेसर्वज्ञत्वप्रतियोगित्वात् श्च
स्यथामल्लिकुमार्यादीनांगार्हस्थ्येकेवलज्ञानोत्पत्तिनिरूपणाल्लुप्तगमस्यानसुपगमप्रसंगात् नरत्नस्यापि
दीक्षाग्रहणमंतरेणकेवलोत्पत्तिनिरूपणात् ननुपूर्वंसर्वज्ञत्वंपश्चाद्यतित्वेततोनदोषइतिवेन्नासर्वज्ञानाम
प्येषांसाभूवामयतित्वप्रसंगात् मुक्त्यर्थंदीक्षोपादानस्यवैयर्थ्यप्रसंगाच्चागार्हस्थ्येवसर्वज्ञत्वमासाद्यततो
दीक्षाग्रहणप्रसंगाच्चतथासतिपूर्वंसर्वज्ञत्वेननाम्नायमनुवर्त्तयतित्वेननथासतिनवदादेरप्यूर्ज्यत्वप्रसर्वज्ञत्वा
त् ननुवकेवलीकवलाहारवानसदोषोदयश्चौदारिकशरीरवत्त्वान्मनुष्यत्वाद्वारामादिचेष्टयेत्यनुमान
मप्यतीतिवेन्नात्रप्रमाणमपिहेत्वाभासत्वात् यथाहिनानावस्थमः साध्यसाधकस्तस्मिन्नसत्यपिनसह
कारणभावात् नथाहियथाशालिबीजंसन्निलादिसहकारिकारणसहितमंकुरादिकार्यंजनयतिनथै
वामद्वेषमोहनीयकर्म्मसहकारिकारणसहितंक्षुदादिकार्यमुत्पादयेत् कृतःमोहस्यवैगुण्यादे
जीवमिनिवचनात् नचमोहाभावेपिक्षुत्परीषहोजायतिएकस्यकारणस्यकार्योत्पादनेऽसामर्थ्यान्नसा

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

मयीजनिकानेकं कारणमितिषसिद्धेश्च यद्येकमेवकारणंकार्यजनयेत्तर्हीकणवतंनुःपरमुत्पादयेन्नचन
था किंचयदिकेवलिनिसुधाधाप्यान्नहिसुक्षीणश्रुतेरनंतवलमथिनस्यात् तथाचसतिसुकुपकुतस्यानं
तसुखमथिनस्यात् तनोजिह्वेंद्रियपरिछित्तिरूपमतिज्ञानपरिणतस्यकेवलज्ञानाभावोपिकेनवार्य्यः
यतेनयकृत्कंयंवसहस्रांकिंनामाहारकार्यंसाधयेत्तेनव्याहन्यतेरसनेंद्रियोद्भवमतिज्ञानंघ्राणविघ्नपरोप
कारकरणानरायोविसूचिकादिव्याधिरीर्यापथःपुरीषादिजुगुप्सितंकर्म्मधातूपवृंहणादिनाशरीरसात्मिज्ञा
यानाद्यःपक्षःतावन्नाघ्रेणरसनेंद्रियज्ञानसंभवादन्यथामरनिकरनिरंतरनिर्मुक्तकुसुमपरिमलादि
संवेधादघ्राणेंद्रियज्ञानमपिनवेदिष्यादितस्मिन्सते केवलिनिभुक्तिकुसुमपरिमलयोर्द्वयोरेवानंगी का
रात् येनभुक्तिस्तत्रांगीकृतातेनतत्कुसुमपरिमलादिसंवेधादघ्राणेंद्रियज्ञानमपिमन्यतामन्यद्विकल्प
समकंनूपपत्तिभूत्वाऽपेक्षतेन्यथेछायाश्रमावान्नमतिज्ञानंतर्हिनदनावाकवलाहारग्रहणमपिनांगी
कर्त्तव्यंमोहाभावेप्यसद्वेद्योदयात्कवलाहारेणाभ्यमितिवेन्नग्रहणधारणादीनांमोहकारणकत्वान्नग
वतिवमोहाभावात्तन्मंतरेणापिपरिगृह्णीयात्तदुदयादिनाकिमयंदृष्टमितिसएवपर्य्यनुयोगः किंवासद्वे २

द्योदयापेक्षयासद्वेद्योदयोनंतगुणोस्तितत्तः प्रकर्षराशिमध्येनिवकणिकावदसद्वेद्योविद्यमानोपिनज्ञायते
यथाप्रमत्तसंयतादितपोधनानांवेदेदयेविद्यमानेपिमंदमोहोदयादखंडबलवारिणःस्त्रीपरीषहबाधापि
नास्तियथैववचनवयैवेयकाद्यहमिंद्रदेवानामपिसानास्तितथाभगवत्सद्वेद्योदयेविद्यमानेपिनिरवशेषमो
हाभावात्सुधाधापिनास्तिननुनवग्रैवेयकादिनिवासिनांताद्रगेवकथनस्वभावोयेनतास्तेषांस्त्रीबाधात
हिकेवलिन्यप्यंसभावः केनवार्योयन्मोहसहकारिकारणाभावादसद्वेद्योदयस्याकिंविकरत्वान्नत्वेवं
केवलिनिनभुक्तिरितिननुचनवग्रैवेयकाद्यहमिंद्रदेवानांपुंवेदोदयेसत्यपिकामविकारेवसत्यपिस्त्रीसंपर्क
भावादेवमेवस्थितिरितिवेत् किमिदानीमहमिंद्राद्रियदव्यायत्रमनोरथोपिनपूर्णतामेतितल्लोलंकल्पानी
तस्तित्यर्थंसंयमतपोनुष्ठानाद्यैःकल्यस्तिनेरेवमनोरथपूर्त्तौश्रेयस्त्वात् ननुवमिष्यादृष्ट्यादिसयोगकेवले
पर्य्याप्तास्रवयोदनुगुणस्थानवर्त्तिनोजीवाआहारकाभवंतिश्रीसयोगकेवलिनआहारिणोजीवाऽनाहारकां
मार्गणयामामंमेमणितमस्तितः केवलिनांकवलाहारोस्तीतिनदण्डयुक्तमाहारायपरिछानात् केवलिनि
नोकर्म्माहारस्यैवभाषितत्वात् तथाचौदारिकमाहारोकवलाहारोयलेपमाहारोनोकर्मौदारिकमसो

आहारोछ्वासौहोनिहारोऽनिमेषश्चेति॥१॥णोकम्मंतिछण्णंएकम्मणोरयमाणसोत्थमरे कवलाहारोणारयसुरउक्कोयरकीडगि
लेहोयइतिगाथाकथितक्रमेणजगतियोदाहारोभवतितनोनोकर्म्माहारापेक्षयाकेवलिनामाहारकत्वमव
योद्धव्यं।नवकवलाहारापेक्षयानयथाहिसूक्ष्माःसुरसाःसुगंधाश्चनन्यसंभविनःकवलाहारंविनायिकिंचिदून
पूर्वकोटिपर्य्यंतंशरीरस्थितिहेतवःसप्तधातुरहितभगवच्छरीरेनोकर्म्माहारयोग्यपुद्गलानांतरायकर्म्मनिरव
शेषक्षयात्प्रतिक्षणंपुद्गलाआस्रवंतीतिनवकेवललब्धिव्याख्यानकालेनणिनमस्तितनोक्षयेनोक
र्म्माहारापेक्षयाकेवलिनामाहारकत्वंसिद्धांतवरःप्राहानोदितोवरकथंज्ञायतेनोकर्म्माहारापेक्षयाहारक
त्वेनवकवलाहारापेक्षयेतिनवकल्पनास्तिनवसुत्वमितिचेन्नएकंद्वौत्रीन्वानाहारकइतिसूत्रेअस्यार्थे
:नवांतरगमनकालेविग्रहगतौशरीरानावेसतित्रयाणांशरीराणांयुगपत्पर्याप्तीनांयोग्यंपुद्गलग्रहणंनोक।
र्म्माहारःप्रोक्तः।सर्वविग्रहगतौकर्म्माहारेविद्यमानेपैकद्वित्रिसमयपर्यंतंनास्तितनोनोकर्म्माहारापेक्ष
याहारानाहारकत्वमागमेज्ञायतेयदिपुनःकवलाहारापेक्षयातर्हिभोजनकालेविहायसर्वदैवानाहार
कः।एकद्वित्रिसमयनियमोनघटेत।ननुनोकर्म्माहारापेक्षयाहारकत्वमंगीक्रियतेतथाकवलाहारापेक्ष

याकवलाहारएवांगीक्रियतामसद्वेद्योदयादितिचेन्नतर्हिमोहनीयसहकारिकारणाभावादसद्वेद्योदयोकिंचि
त्करःसलिलादिसामग्र्यभावाच्छालिबीजांकुरवदितित्वयापिमन्यतामसद्वेद्योदयश्चसर्वेषांनिराकृतत्वान्नच्चरे
विपरीतसांशयिककेवलीयासावद्यसहितकिंशरीरपुष्टयर्थंवाशरीरस्थित्यर्थंयदुसप्तधातुवोधाछेवास्मिन्नस
त्यपिशक्तावन्यसाधुमुक्तिप्रवर्त्यर्थंवान्नहिछद्मस्थेपिनभानुरोधवशाद्धान्नसद्वेद्योदयजन्यक्षुत्प्रतिघातार्थंव
ननावद्यःपरुःशरीरेममत्वविरहानुष्टिकल्पनायावंध्यासुतसौंदर्येवर्णनप्रतिमत्वात्।नापिद्वितीयः।न
हिनानंतबलवतिकवलाहारबलेनशरीरस्थितावनंतबलस्यकिंचित्करत्वप्रसंगात्।नापिद्वितीयः केवल
ज्ञानेनैवसकलद्रव्यगुणपर्यायाणांकरनलामलकवत्सकटीभूतत्वादन्यथाऽसर्वज्ञत्वप्रसंगात्।एवंसिद्धान्त्र
यिकवलानाहारेयुक्तथावमतिसिद्धानामनंतबाह्यजनदृष्टांश्रावकाणांपरिमितबाह्यतेषांसप्तधातु
दिनैभोजनभूत्यबाह्यस्थितिरेवनस्यान्नथावपरंपरयातवापिआघातः।किंचसिद्धानामपिकेषांचिकवल
वाप्तेरपरेषांवदनवाप्तेश्चासर्वज्ञत्वंस्यात्।नात्रर्द्ध्यादिकमतिशायायनवति नापिचतुर्थेः।छद्मस्थावस्था
यामेवचतुर्ज्ञानादिप्रकटनिकटत्वात्।ननुकिंविधीयतेनिरर्थकेविकल्पजालंपरानतिमतंघटमानानामेव

विकल्पानामुचितत्वात् विरंजीवनकुलमुखगतदष्टकुक्षिशूकवत्परानभिमतविकल्पजालैः कथमितिचेदुच्यते सातासातयोरुदयाविशेषमभिदधीरन्नक्षीकाङ्क्षादयोविकल्पाराकरावतारिकोक्तादिगवरहिक्षालैः कदाऽसंमताः। नहितैः सातासातयोरुदयाविशेषाद्वेदनिविकल्पेन कवलाहारेणनिमित्तेनेहद्रव्यस्याप्यसंमतत्वात्। अन्यथाणकदेशेनवर्त्तनेसर्वात्मनावेतिविकल्पयतोदोषजन्यः स्यात्। नंपुनिश्चयायियच्छद्येनशुपगमणवयरिहारऽतिवक्रुमशक्यं। यद्वासातादेवविशेषः यत्रकवलाहारवर्त्तनंतन्नसर्वज्ञ। त्वंयथाशमत्रादिषुनथायारंयथैणापिविशेषः कवलाहारेणारसमादीदियावग्रहदिनिर्मितिज्ञानवत्। नापियंवमः। परकृतानुग्रहवशात्तदंगीकारोयीछयापरंतत्रत्वंयङ्कमेनिरतमयाकर्त्तव्यमितीज्ञानापिषष्टः। असद्वेद्योदयस्यानेनसुखोदयेननिर्वेत्वात्। नागमूर्छरोपितबागदमनीवत्। समुद्रेविषकणिकावत्। अर्द्धरागरात्रौनिंबकणिकावदिसाधूत्यं। ननुसत्यप्यनंतसुखोदयेनासद्वेद्योदयनिवारणंजगन्मंडलेस्फुरत्प्रतिपत्तस्वन्मंडलेगिरिदुर्गादावंधकारापसारणेनिःशक्तिर्दृष्टेचेत्। नादृष्टंतमिस्रेणजगदालोकस्यावाध्यमानत्वात्। सुतरांवात्रेणसत्तारूपत्वमेवतस्यतथाकेवलिन्यपि ५

यद्वालोकरूपोनंतसुखोदयःकेवलिनिनुकूपतमस्तोन्यत्वप्रमत्तसंयतादिषुरथ्यापुरुषादिषुचास्ति केवलिनियस्यकर्मणउदयोस्तिनत्फलंदर्शयितुंवेदनीयवद्यत्। नाघातिकर्मणांस्थिरास्थिरेशुभाशुभेसुखदुःखरोपणात्। तथाहियोगतीअदारिकतदंगोपांगेतैजसकार्म्मणेसंस्थानषट्कंवर्णचतुष्कोअगुरुलघूपघातपरघातोछ्वासःपत्येकशरीरंमनुष्यगतिःपंचेंद्रियंसुभगंत्रसबादरपर्याप्तादेयंयशःकीर्त्तिर्तीर्थकरत्वंमनुष्यायुरुच्चैर्गोत्रमित्यासामुदयरूपेणवर्त्तमानत्वात्तथैवतद्भवेदगत्यादिद्वादसप्रतिपक्षतीरयोगकेवलीआत्मकालद्विचरमसमयेक्षिपतिनतत्रादेयादयस्त्रयोदशप्रकृतीश्चरमसमयेक्षिपतितोष्टगुणमयःसिद्धः। नापिहिनीचैर्हेतुरौदारिकशरीरत्वादितिसाध्यसाधकः। नवौदारिकशरीरस्यानाचार्यत्वात्किंतूपरमौदारिकशरीरत्वात्तस्य। तथाहि। शुद्धस्फटिकसंकाशंनेजोमूर्त्तिमयंवपुः जायतेक्षीणमोहस्यसप्तधातुविवर्जितं। ननुशरीरस्यपंचदशभेदाःसंतिसिद्धांतेनतत्रपरमौदारिकंनामयोद्भुंग्र

रीरकृत्स्नकर्मक्षयसंभवमानुषीप्रकृतिमत्त्वतीर्थकृद्देवतासर्वज्ञदेवतायतनत्वं तेनैतावतापरमाप्तदेवतेति
सिद्धम्। औदारिकमेवपरमौदारिकं इतरासंभविगुणोत्कर्षयोगात्। न त्वौदारिकत्वपरित्यागेन
परमौदारिकत्वस्वीकारेणवविवक्षितंग्रहणप्रसंग इतिवेन्नैकस्मिन्नेववाल्यतारुण्यवार्द्धक्यानाम
विरोधेवस्त्रियुकादौक्रमवर्त्तिहरिनपीतादिस्वभावांतरवद्दृष्टासंतोष्टव्यमन्यथाप्रतिनियमग्र
हणप्रसंगात्। नापिवृतीयोमनुष्यत्वादिनिहेतुरतिप्रसंगात्। तथाहिकेवलिनांकवलाहारोस्तिमनुष्य
त्वाद्वर्त्तमानमनुष्यवदित्यनुमानमस्तीत्युच्यतेऽनिवेन्नहिक्षयनादीनांसर्वज्ञत्वेनमरणादीनांवि
रोधसामर्थ्येनान्यमनुष्यत्वाद्वर्त्तमानमनुष्यवन्नवतथाकिंवछद्मस्थतपोधनाअपिसप्तधातुरहितप
रमौदारिकशरीरानावेप्रमत्तसंयतस्यष्टगुणस्थानवर्त्तिनोयद्यप्याहारंगृह्णंतितथापिज्ञानध्यानसं
यमाद्यर्थंनदेहममत्वार्थंनतावतस्तुज्ञानादिगुणाःस्वभावादेवनत्वाहारबलेननुचप्रमत्तसंय
तस्यष्टगुणस्थानवर्त्तिनोदेहममत्वाभावेपियथाहारंगृह्णंतितथाकेवल्यपिनमाहृत्तामुभयत्रसम त्व
भावात्। ननुकवलमसद्वेद्योदयजन्यत्वात्तत्राबेपिमोहाभावात्कथंगृह्णीयादिति तन्निरस्तमतोनुक्ति

रस्तीतिचेन्नतेषुज्ञानादीनामपरिपूर्णत्वान्नक्षित्यर्थमायुष्कवेदनीयस्यतुतेषांपरमप्रकर्षप्राप्तत्वान्ननुक्ति
रितियुक्तंविनाशयामःयदिपुनर्देहममत्वेनाहारंगृह्णीयात्तर्हिछद्मस्थेष्वीषत्सौहित्यवन्मोक्षमुपयात्। ननुन
स्वातिशयविशेषात्सकवलानुक्तिर्नास्तिप्रच्छन्नास्तीति। आहारनीहारविधिस्त्वदृश्य इतिवचनादितिचेन्न
नहिप्रच्छन्नेकिंकारणंघनतमःस्तोमाच्छादितत्वंपरद्यावाच्छादितत्वेविद्यायान्नास्तित्वंयानत्वमपरनरातिश
यिमाहात्म्यमयुक्तमेवित्वेवा। नाद्यःपक्षस्तवननुनेजगतमःस्तोमाप्यसमूलकाषंकषणात्। ननुप्रदी
पादेरर्वाग्योजागादौनमसोपिदर्शनादोषइतिनदमत्। तस्यनेनसहोदाहरणसाम्याभावात्। नहिम
र्वोपिदृष्टांतधर्मोदार्ष्टांतिकेनविनुमर्हत्यन्यथादृष्टांतएवनस्यात्। द्वितीयविकल्पेतुकथंदार्ष्टांतिकेदृ
ष्टांतिकीनंदेयं। दृतीयेवास्यैवबादरादिवह्निर्यथातिरुद्धबलुर्थपक्षेनोजनाभावलक्षणावास्पाक्षिप्ता
योयतोनेष्यतेनस्यैवप्रमाणोपपन्नत्वात्। एवमपक्षेपारदारिकवदीनत्वमस्यस्यात्। अवधिमनःपर्ययज्ञा
नेतुसोपयोगनयात्तन्मयएवस्वगोचरेयदर्थेसंवरनोनवतथाकेवलावगमस्तस्यसदैवोपयुक्तत्वेन
सर्वत्रसर्वदासाक्षात्करणात्। यतश्चामीमाधवीवरादिभिःसर्वदासर्वत्रहिंस्यमानानजन्मिनोमांसानिव

MEMORIAL

पुराणाद्यागमविरुद्धव्याख्यानिवचनरूपनूतनेननिर्दयत्वप्रसंगात्। येनयमनियमादियुताश्चनरत्वमिथ्यादृष्टयोपि
जीववधेवर्त्तेस्कादिकंवधीसमाणानवक्रूरेते।तथाजैनाःपाश्चिकनैष्किकसाधकादिनेदमित्थंकल्पय
वणदर्शीनस्यर्शीनादिहविद्यत्यंतरायिकैःसमस्तैर्वोत्पक्षाहाराःस्युस्तथामहर्षयोपिषट्चत्वारिंशदंत
रायैरुज्झितनवज्ञानवेयुर्ज्ञिनस्तुयथोक्तवादित्वान्नारधरोविविधवृत्तादिभूषिणभूषितस्तथात्रिकालंय
शपनूकथमाहरेत्।मुंजीतचेन्नोपिहीनतमःस्यात्। किंचयइच्छन्नंभुंक्तेनकिंपरदृष्टिविषनयात्समवस
रणस्थजुगुप्सानुत्पादकत्वेनकिंवासाधुनिवेदनविभागेकयाजातिश्रयज्ञायनायवानतावत्यथ
मस्तस्यसर्वेनयमुक्तत्वात्। नयसंज्ञायाश्चाप्रमाणत्वात्। मायिहिनीयोतिशायविशेषवत्तेनापिनस्यामिराक
रणेसामर्थ्यात्। तेनयकश्चिमिथ्यात्वादिदूषणाज्येनयतस्तस्मिन्किंयमाणेतस्यैवजुगुप्सासंयद्यतेन्ये
षांवानावत्तस्यैवभगवतोनिर्मोहत्वेनजुगुप्सायाश्चसंभवात्। अथान्येषांतत्किंसकलत्रसमनुज्ञामरे
ऽसंक्लांसनायामनंशुकेनभगवत्स्वामीनेसानेषांनसंजायते।अथभगवतःसातिशयत्वान्नतत्रागम
नहेतुस्तर्हिनतएवतन्निहारस्यमांसत्वुषामदृश्यत्वान्तदोषःसामान्यकेवलिनिस्त्रुविविक्तदेशेनकर

७

णादोषाभावइत्यादितन्निरसंयथामोहाभावेनस्यनजुगुप्सातथानदृग्भावेनुक्तिरेवनास्तीतिकिंनानुमन्य
तेमोहस्यदृग्मोहगुणस्थानपर्यंतंवर्त्तेमानत्वात्नापितृतीयेतिश्रयकल्पनायावैयर्थ्यप्रसंगात्।नापिधतु
र्थीकवलाहारत्वस्यैवातिशयत्वात्। दृश्यतेहिलोकेकस्यचिद्रिलादेर्योगविशेषेणाप्याजन्माकवलाहा
रत्वंतथापूर्णशारदनिशीथिनीज्ञानकरस्यवदग्धतत्पूपाकवलाहारत्वंततोनयच्छन्नभुक्त्याजन्मांतंतथैक
द्वित्रादिमासवर्षादिप्रसंतरितनोजिनामनोजनपूर्वकःकायस्थितिप्रकर्षःक्वचित्परमप्रकर्षतामुपगा
छतिनारतम्यात्परिमाणतारतम्यवदित्युपपेयेननुवभगवतोतिशयोयंयत्कुंजानःकैश्चिन्नदृश्यतेनत
एवयच्छन्नतयाश्वार्थादृश्यतेतिनतर्हिनत्रादृश्यतेकिंनिमित्तंघनतमःस्तोमाछादितत्वेकोदृपटाछादितभूमि
स्थादिवत्कुतश्चिन्निमित्तात्तत एवपर्य्यनुयोगात्किंवकवलाहारिणोन्यायनमोदर्शनारतिपिपासाश्रुभुज्ञाप्र
मुखैरवश्यमेवभाव्यंनथासतिकृतमनेनसुखेनक्षुदादिनिर्बाधितत्वात्सर्वोपूर्वानंतबलेनक्षुत्क्षीणा
त्किंचानूनक्षणतिपरीषहसहनेप्यसमर्थत्वाच्चएकादशजिनेऽतितत्स्वार्थेस्खलंतेवाराद्यनेतत्रानै
नकवलाहारग्रहणेप्रतिज्ञानवत्त्वस्यैवनावात्। ननुश्रयनादीनांदोषाणामतिशयेनघतिहनत्वन्न

केवलिभुक्ति ८

मत्रदोषइतिचेन्नाहिकेनाप्यनिश्चयेननेनेत्रसंनीत्ययमेवातिशयःकिंनकल्पोयुक्तिमार्गीयानचात्
सर्वज्ञःकवलाहारवान्नास्तिसर्वज्ञत्वकवलाहारवत्त्वयोर्विरुद्धादेकत्रस्थीतोष्णस्पर्शवत्तमःप्रकाश
वद्धानचिदमनुमानाभासंतवापिसर्वज्ञत्वकवलाहारवत्त्वयोर्विरुद्धादित्यप्यनुमानाभासमेव किं
वकर्म्माष्टकमध्येयेनकर्म्मणाकवलोगृह्यतेकिंनामतत्कर्म्मनतावद्वेद्येनयोस्तद्धिजन्यत्वात्ना
पिवेदनीयेनसद्वेद्यनिश्चयेणापिसुक्षुत्पादनमात्रशक्तित्वात्नपायुनीमगोत्रायुस्तेषांतद्धि
कार्यकरणशक्तात् मोहनीयमस्तीतिचेन्नदेवांगीकरुपरेषांतत्रासामर्थ्यात्कृतंकेवलज्ञानेनघातिष
तनोऽवेनसर्वरुपिछावान्कवलाहारवत्त्वादस्मदादिवत्इच्छामोहपूर्वोऽइच्छात्वासंघतिपन्नेछाव
त्वाऽइच्छावानसर्वज्ञोऽक्षोपकुतःपरीषहासहिष्णुर्वासुद्धाधितत्वाद्व्याधिपुरुषवत्आहारःक्षय ना
दिहेनुराहारत्वात्सतिपन्नाहारवत्कवलादृष्टोमतिज्ञानवेनइंद्रियोत्पन्नज्ञानवत्त्वादस्मदादि
ज्ञानवत्मतिज्ञानवंतोनसर्वज्ञाःपरोक्षज्ञानवत्त्वात्सदृत्इत्याद्यनुमानमाजामलायुक्तिजलन
लालसानलसैलोलनीयाश्रीजिनसेनस्तथाऽऽहनयुक्तिःक्षीणमोहस्यतथानेनसुखोदयात्सुत ८

ल्केशायीतोजंतुःकवलाहारभुग्नवेत्पुनरित्यसद्वेद्योदयाद्भुक्तिंवयियोयोजयेदधीःमोहानिलघनीका
रेनस्यानैष्यंजरदृष्टेरित्यसद्वेद्यविषयातिविध्वंसध्वस्तभुक्तिकांक्षव्यक्तिविकारमंत्रशक्तेर्वायथलंविषं
इत्यसद्वेद्योदयोयातिसदकार्यंयथायतःक्षव्यक्तिविकारोनाथसामग्राहिफलोदयःइतिपूर्व्यनीतिबल
तमयुक्तिकलिताखिलैकांतवादिदूर्धरैरदिगंबरसुरवैरमाविवादेनेतिकस्तेगुणान्नवर्णयेत्ऽ७ऽ
युनेदीयोन्नवेदिनोभुक्तिवादसमाधेयंसितांबरऽयुक्तिहाऽतिश्लोकवचनजायेकविगमकिंवादि
तार्किकत्वगुणालाभतेनतिथिलवालाऽऽकुलेनखादित्यवेत्तोऽक्षवयोमगजघ्रिसुनेनजगन्नाथवा
यवादिनाऽऽकुतेकेवलिभुक्तिनिर्णयोनामसमाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

केवलिमुक्ति